

KARA TİMURTAŞ PAŞA VE AİLESİNİN OSMANLI DEVLETİ İÇERİSİNDEKİ İDARİ ROLÜ*

 Emre KOLBAŞI^a

Özet

Bu çalışmanın amacı Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde yaşamış önemli bir vezir ailesine mensup olan Kara Timurtaş Paşa ve ailesinin Osmanlı Devleti'nde üstlendiği rolleri incelemektir. "Vezirlik" ve "Beylerbeyilik" kurumunun yeni tesis edildiği Osmanlı kuruluş döneminde bu makamlara ilk erişen ailelerden birisi Kara Timurtaş Paşa ailesi olmuştur. Vezirlik müessesesi padişahattan sonra gelen en büyük itibara ve otoriteye sahip olan müessesedir. Vezirliğin ardından gelen itibarlı ve güçlü konumda olan diğer bir kurum ise beylerbeyilik müessesidir. Kara Timurtaş Paşa ve ailesi Osmanlı Devleti'nde vezir ve beylerbeyi gibi görevlerde yer alarak devlet teşkilatı içerisinde siyasi, askerî, sosyal ve kültürel alanlarda etkili olmuşlardır. Kara Timurtaş Paşa ve ailesi Osmanlı Devleti'nde üstlendiği görevler ve verdiği hizmetlerle yeni kurulan devletin yükseliş sürecine doğru ilerlemesinde önemli bir basamağı teşkil ettikleri görülür. Osmanlı kuruluş döneminde vezir ve beylerbeylerinin sayıları birer kişiydi. Ancak daha sonraki dönemlerde Osmanlı devlet teşkilatlanmasının genişlemesine paralel olarak vezir ve beylerbeyi sayıları artırılmıştır. Osmanlı kuruluş dönemindeki bu uygulamaya rağmen, Kara Timurtaş Paşa ve ailesi divana aynı anda üç tane vezir vermeyi başarabilen ilk ve tek aile olmuştur. Osmanlı kuruluş döneminde büyük itibarı olan bu müesseselerde Kara Timurtaş Paşa ve ailesi uzun süre görev yapmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Kara Timurtaş Paşa, Vezir, Beylerbeyi, Osmanlı Devleti, Kuruluş.

THE ADMINISTRATIVE ROLE OF KARA TİMURTAŞ PASHA AND HIS FAMILY IN THE OTTOMAN STATE

Abstract

In this study, is to examine the works undertaken by Kara Timurtaş Pasha and his family, who were members of the important vizier family who lived during the establishment period of the Ottoman Empire, in the Ottoman Empire. Kara Timurtaş family was one of the first families to reach these positions in the Ottoman establishment period, when the "Viziership" and "Beylerbeyi" offices were newly assigned. In this period, the institution of viziership is the institution that has the greatest prestige and authority after the sultan. Kara Timurtaş Pasha and his family were influential in the political, military, social and cultural fields within the

*Bu çalışma, Erciyes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından SYL-2021-10964 kodlu proje ile desteklenmiştir.

^aYük. Lis. Öğr., Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, emre.kolbasi@hotmail.com

Makale Geliş Tarihi: 15.06.2022, Makale Kabul Tarihi: 13.09.2022

state organization by taking part in duties such as vizier and beylerbeyi in the Ottoman Empire. Kara Timurtaş Pasha and his family, with their duties and services in the Ottoman Empire, constituted an important step in the progress of the newly established Ottoman Empire towards the ascension process. Another prestigious and powerful institution that came after the viziership is the beylerbeylik institution. Kara Timurtaş Pasha and his family served for a long time in these establishments, which had a great reputation during the establishment period of the Ottoman Empire. In the establishment period of the Ottoman Empire, the number of representatives of the vizier and beylerbeylik was one person. However, in the later periods, the number of viziers and beylerbeyis was increased in parallel with the expansion of the Ottoman Empire organization and lands. Despite this practice during the establishment period of the Ottoman Empire, Kara Timurtaş Pasha and his family were the first and only family to succeed in giving three viziers to the divan at the same time.

Keywords: Kara Timurtaş Pasha, Vizier, Beylerbey, Ottoman Empire, Establishment.

Giriş

“Kara Timurtaş Paşa ve Ailesinin Osmanlı Devleti içerisindeki İdari Rolü” adlı araştırma makalesinin hazırlanmasındaki en büyük etken Osmanlı devlet idaresinde yer alan Timurtaş ailesinin önemli ailelerden biri olmasıdır. Özellikle ele alınan dönem itibariyle kronik eserler kaynak gösterilmiştir. Timurtaş ailesi ile ilgili yapılan araştırmalardan farklı olarak bu araştırma da daha çok ailenin devlet içerisindeki idari rolü ele alınmıştır. Ayrıca bu araştırma, bir tez çalışmasından üretilmiş olmasından dolayı da geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Osmanlı Devleti, Söğüt'te 1299 yılında Osman Gazi tarafından kurulmuş, gaza ve cihat anlayışıyla Bizans sınırında bu devlete karşı mücadele etmiştir. Bu mücadelelerde Osman Gazi'nin yakın silah arkadaşlarından olan İnönü komutanı Aykut Alp'in Kara Timurtaş Paşa'nın dedesi olduğu zikredilir (Apak, 2002, s. 182). Bu bilgiler ışığında Kara Timurtaş Paşa'nın babasının da Aykut Alp oğlu Kara Ali Bey olarak ifade edilir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi adlı eserinde Kara Ali Bey'in Abulyond (Ulubat) Gölü üzerindeki Alyos adasının zaptına gönderildiğini ve orayı sulh yoluyla ele geçirerek orada bulunan büyük kilisenin Rumlarca hürmet edilen papazını Osman Gazi'nin huzuruna getirdiğini ve Osman Gazi'nin de papanın kızını Kara Ali Bey ile nikahladığını ifade eder (Uzunçarşılı, 2016, s. 573). Osmanlı Kuruluş Dönemine ait kaynakların yetersiz olmasından dolayı Kara Timurtaş Paşa ailesinin kökeniyle ve Kara Timurtaş Paşa'nın ilk yıllarıyla ilgili yeterli bilgiler bulunmamaktadır. Ancak daha sonraki dönemlerle ilgili Kara Timurtaş Paşa'nın ve ailesinin Osmanlı Devleti'ndeki itibarını gözler önüne seren önemli bilgi ve belgeler bulunur. Çünkü Osmanlı kuruluş döneminde yer alan Çandarlı ailesinden sonraki en önemli aile Kara Timurtaş Paşa ailesidir. Sultan I. Murad döneminde Osmanlı devlet adamları arasında mühim rol oynayan Kara Timurtaş Paşa'dan sonra II. Murad döneminde de oğulları Umur, Oruç ve Ali Paşalar vezirlik makamı gibi önemli vazifelere tayin edilmişlerdir (Turgut, 2019, s. 57). Kara Timurtaş Paşa, atalarının devlete olan bağlılığı gibi kendisi de I. Murad döneminde Osmanlı'ya sadakatle hizmet etmiştir. Sultan I. Murad döneminde siyasi, askerî ve kültürel faaliyetlerdeki başarısından ötürü Timurtaş Paşa önce beylerbeylik makamına daha sonra da vezirlik makamına tayin edilmiştir. Osmanlı kuruluş döneminde bir aileye mensup üç vezirin aynı anda tayin edilmesi durumu da ilk defa Kara Timurtaş Paşa'nın ölümünden sonra göreve gelmiş olan üç oğluna nasip olmuştur. Timurtaş Paşa ailesinin diplomatik ilişkilerin askıya

alınıp savaş durumunun ağırlık kazandığı durumlarda devletin şahin kanadını temsil ettiklerini söylemek mümkündür.

A. KARA TİMURTAŞ PAŞA'NIN FAALİYETLERİ

Kara Timurtaş Paşa tarihi kaynaklarda "Kara" lakabıyla anılmakta olup ilk Osmanlı vezir ve beylerbeylerinden kabul edilmektedir. Osmanlı kuruluş dönemi araştırmalarında birçok Timurtaş Paşa ismi zikredilse de "Kara" lakabından dolayı diğerlerinden ayırt edilmesi kolaylaşmıştır. Kara Timurtaş Paşa'nın şeceresine bakıldığı zaman nesebinin Osman Gazi'nin nökerlerinden Aykut Alp'e dayandığı ifade edilmektedir. Kara Timurtaş Paşa'nın babası da Aykut Alp'in oğlu Kara Ali Bey olarak gösterilse de bu bilgilerin başka kaynaklarca teyidi bulunmamaktadır (Emecen, 2012, s. 185). Kara Timurtaş Paşa'nın ilk askerî faaliyeti olarak Orhan Gazi döneminde Gemlik kalesinin kuşatılmasında rol oynadığı dile getirilmektedir. Orhan Gazi'nin emriyle Timurtaş Paşa ve Akça Koca, Gemlik kalesini ele geçirmek için akın düzenleseler de bu akınlarda kale ele geçirilmemiş ama Orhan Gazi'nin de bizzat sefere katılmasıyla Gemlik kalesi fethedilmiştir (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 77). Ancak Gemlik kalesinin fethinde Kara Timurtaş Paşa'nın yer aldığına dair isminin geçtiği tek kaynağın Hoca Sadeddin Efendi'nin Tâcü't Tevârih adlı eseri olması nedeniyle bilginin doğruluğu teyide muhtaçtır. Kara Timurtaş Paşa'nın asıl icraatlarının Sultan I. Murad ve Sultan Yıldırım Bayezid dönemlerinde gerçekleştiği bilinmektedir. Sultan I. Murad'ın 1362 yılında tahta çıkışıyla birlikte Rumeli fetihlerinde Kara Timurtaş Paşa da her daim yanında yer alarak büyük yararlıklar göstermiştir. Sultan I. Murad, Edirne'yi fethinden sonra batı topraklarını fethetmek ve Edirne'nin güvenliğini sağlamak amacıyla Kara Timurtaş Paşa'yı vazifelendirmiştir. Kara Timurtaş Paşa, Sultan Murad dönemindeki ilk Balkan akınlarında Bizans kuvvetlerinin direnişiyile karşılaşmıştır. Bizans İmparatoru, Trakya bölgesinde doğa şartlarının kendilerine sağladığı avantajı fırsat bilerek direnme gücü gerçekleştirmiştir. Osmanlı ordusunun da Bulgaristan ve Epir bölgelerinde adım adım ilerlemesinden dolayı Sultan Murad'ın yavaş hareket edildiği için Kara Timurtaş Paşa'yı azarladığı ifade edilmiş ve daha sonra Timurtaş Paşa ile kayın pederi Lala Şahin Paşa Bizans ordusunun silah üretimi noktasındaki önemli demir maden ocaklarını ele geçirmişlerdir (Lamartine, 2008, s. 49). Kara Timurtaş Paşa ile Lala Şahin Paşa, I. Murad'ın emriyle Tunca nehri boyunca yapılan fetihlere katıldı; birlikleriyle Yenice-i Kızılcağa ile Yanbolu'yu (Elhovo) ele geçirip tekrar Edirne'ye dönmüşlerdir (Emecen, 2012, s. 185). Kara Timurtaş Paşa'nın gösterdiği başarılı faaliyetleri neticesinde Sultan I. Murad'ın nezdinde itibarı giderek artmaya devam etmiştir. Bu yüzden Sultan I. Murad, onu şehzadesi Bayezid'in hocalığına tayin ederek Bursa'ya sancağa göndermiştir. Kara Timurtaş Paşa'nın Şehzade Bayezid'in yanında "Lala" sıfatıyla bulunduğu ve Bursa'yı olası Karamanoğlu tehlikesine karşı muhafaza ettiği bilinmektedir. Ancak Sultan I. Murad, Edirne'nin başkent yapılmasından sonra Balkanlara yapılacak yeni akınlarda Kara Timurtaş Paşa'dan istifade etmek istemesi sebebiyle onu tekrar Rumeli fütuhatına davet etmiştir.

Rumeli Beylerbeyi Lala Şahin Paşa'nın vefatından sonra bu makama Kara Timurtaş Paşa getirilmiştir. Rumeli Beylerbeyi görevine atanması üzerine kendisine "Paşa" unvanı verilmiştir (Kurt, 1996, s. 32). Rumeli Beylerbeyisi unvanını almasının ardından Balkanlardaki ilk icraatı Arnavut toprakları üzerindeki Manastır'a yönelmek olmuş ve kısa sürede burayı da ele geçirerek Osmanlı Devleti topraklarına kazandırmıştır. Rumeli'deki fütuhatlar devam ederek 1382'de Üsküp-Manastır yolu

üzerindeki Pirlepe, daha sonra da İştîp kaleleri ele geçirilmiştir (Uzunçarşılı, 2016, s. 573). Rumeli Beylerbeyliği'ne Timurtaş Paşa'nın getirilmesinden sonra güney-batı tarafına doğru fetihlere devam etmiş ve Selânik taraflarındaki Karlı iline varıncaya kadarki bölgelerin hakimiyetini ele geçirmiştir (Âşıkpaşazâde, 2003, s. 107). Osmanlı kuruluş döneminde fetihler açısından en sıkıntılı bölge olan Arnavutluk topraklarına da ilk akınları gerçekleştiren Kara Timurtaş Paşa'dır. Kara Timurtaş Paşa, Arnavutluk üzerine düzenlenen seferde Sultan I. Murad tarafından "serdar-ı sipehsâlâr" olarak vazifelendirilip tüm Rum beylerinin de emrine verilmesi ile Arnavutluk seferine gönderilmiştir (Kemalpaşazâde, 2000, s. 53). Osmanlı Devleti'nin doğu topraklarında huzursuzluk ve asayişsizlik çıkaran Karamanoğullarının yanı sıra batı topraklarında da Arnavutluk ülkesi Osmanlı Devleti'ne sıkıntı çıkarmıştır. Kara Timurtaş Paşa, Arnavutluk seferlerinde yer yer başarılar kazanmış olsa da tamamen kontrolü ele geçirememiştir. Arnavutluk ülkesinin üzerinde Osmanlı Devleti'nin tamamen hakimiyetini sağlaması Fatih Sultan Mehmed zamanında gerçekleşmiştir (İnalçık, 2003, s. 399).

Osmanlı Devleti'nin Balkan fütuhatında mukavemet gösteren ve Osmanlı askerleri tarafından bir türlü fethi gerçekleşmeyen yer Sofya kalesidir. Sultan I. Murad, tahta ilk çıktığı yıllarda Lala Şahin Paşa'yı Sofya şehrini ele geçirmesi için vazifelendirmiş ancak tam netice elde edilememiştir. Lala Şahin Paşa'dan sonra Rumeli Beylerbeyliği'ne geçen Kara Timurtaş Paşa'ya da aynı görev verilmiş ancak Sofya tekfurunun mukavemet göstermesi sebebiyle bir türlü kale Osmanlı askerleri tarafından ele geçirilememiştir. Lakin daha sonra Kara Timurtaş Paşa, dâhiyane bir plan neticesinde Sofya kalesini ele geçirmeyi başarır. Timurtaş Paşa, ordusundaki genç bir subayı ölümden kaçmış gibi göstererek düşmana sığınmasını sağlamıştır. Sanduk adındaki bu genç asker yalvarmaları ve gözyaşları ile Sofya tekfurunu ikna etmeyi başarmıştır. Sanduk avcılık ve askerlik meziyetleri sayesinde kısa zamanda tekfurun güvenini kazanmıştır. (Lamartine, 2008, s. 53). Sofya kalesi tekfurunun düzenlendiği süre avlarından birinde tekfurun askerlerden uzaklaşmasını fırsat bilen Osmanlı subayı, kale komutanını esir ederek ellerini ayaklarını bağlayıp en yakın Osmanlı karargahına götürmüştür (Lamartine, 2008, s. 54). Ardından Sofya kale komutanının kale önüne götürülmesiyle kale burcundaki askerlerin tekfurularını esir olarak görmeleri neticesinde kaleyi daha fazla müdafaa etmeyerek Kara Timurtaş Paşa'ya teslim etmişlerdir. Böylelikle Osmanlı Devleti'ne sıkıntı çıkaran ve fazlaca mukavemet gösteren Sofya kalesi de artık Osmanlı mülkü haline gelmiştir.

Kara Timurtaş Paşa, Lala Şahin Paşa'nın ölümünden sonra Rumeli Beylerbeyliği'ne getirilmesine rağmen Anadolu tarafındaki sıkıntılar sebebiyle zaman zaman Anadolu'ya yönelik hareketlere katılmıştır. Kara Timurtaş Paşa, Edirne'de vefat eden Lala Şahin Paşa'nın yerine Rumeli Beylerbeyi olmuştur. Bu görevde iken I. Murad'ın emriyle, Saruhan-ili'nde bulunan konar-göçer Türkmenleri Serez ve Vardar ovalarına yerleştirdiği gibi Manastır, Pirlepe ve İştîp kalelerini almıştır. (Emecen, 2012, s. 185). Daha sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde doğuda kendisine her zaman sıkıntı çıkaran Karamanoğulları ile mücadeleye başlamıştır. Karamanoğulları, Osmanlı Devleti'ne karşı Varsak, Bayburt ve Turgut aşiretlerinin yanı sıra Anadolu'daki Türkmen ve Tatarları da yanlarına çekerek Osmanlı topraklarına birçok saldırı girişiminde bulunmuşlardır. Bu durum üzerine Sultan I. Murad, doğudaki sıkıntıları çözmek üzere batı fütuhatında önemli rol oynayan ve başarılarına inandığı Kara Timurtaş Paşa'yı Karamanoğulları üzerine vazifelendirmiştir. Kara Timurtaş Paşa, Rumeli eyaletindeki askeri kuvvetleri ve 2.000 kadar Sırp askeriyle Anadolu'ya geçmiştir (Danışman, 1964, s. 168).

Karamanoğulları kuvvetleriyle Osmanlı kuvvetleri arasında gerçekleşen mücadelede Kara Timurtaş Paşa'nın üstün gayretleri ve başarısı neticesinde Osmanlı Devleti önemli bir zafer kazanmıştır. Osmanlı kaynaklarında Timurtaş Paşa'nın bu başarısından dolayı Sultan I. Murad tarafından Kara Timurtaş Paşa'ya beylerbeylik makamının yanında vezirlik unvanının da verildiği ve böylece ilk defa iki rütbenin Kara Timurtaş Paşa'ya verildiği bahsedilmektedir (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 166; Hemdemî, 1989, s. 53; Hammer, 1983, s. 179; Kemalpaşazâde, 2000, s. 68). Aynı zamanda Lamartine eserinde Sultan Murad'ın şimdiye kadar hiçbir Osmanlı komutanına verilmemiş olan "üç tuğu" savaş alanında sağladığı yarardan ötürü Timurtaş Paşa'ya verdiğini ifade etmektedir (Lamartine, 2008, s. 63). Ancak Kara Timurtaş Paşa'ya beylerbeylik payesinin yanında vezirlik payesi verilmesi hususunda Gelibolulu Mustafa Âlî eserinde Kara Timurtaş Paşa'nın vezir olduğunu söyleyenlerin sıhhat-ı kelâmında şüphe olduğunu beyan eder (Gelibolulu Mustafa Âlî, 1997, s. 124).

Sultan I. Murad döneminin son olayı olan Kosova Savaşı'nda Kara Timurtaş Paşa da yer almıştır. Fetihnâme'ye göre savaş sırasında Şehzade Bayezid ile sağ kolda yer almıştır (Apak, 2002, s. 184; Emecen, 2012, s. 185). Ancak bazı tarihçilerin bilgilerine göre bu savaşta ordunun sol kanadında yer aldığı, bazı tarihçilere göre de padişahla beraber merkezde görev yaptığı ifade edilir (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 184; Uzunçarşılı, 2016, s. 254). Haçlılarla gerçekleşen I. Kosova Savaşı'nı Osmanlı Devleti kazanmıştır. Ancak savaştan sonra I. Murad'ın savaş alanında bir Sırp asker tarafından şehit edilmesi ve yerine Yıldırım Bayezid'in geçmesiyle Kara Timurtaş Paşa nüfuzu daha da artar. Kara Timurtaş Paşa, I. Murad'dan sonra tahta geçen Yıldırım Bayezid döneminde de önemli görevlerde bulunmuş ve Yıldırım Bayezid'in emriyle Sırp'ların elinde bulunan tüm maden bölgelerini ele geçirmiştir. Sırp'lar üzerine akınlar düzenleyen Timurtaş Paşa, Kratova maden bölgesini yağmalayıp büyük ganimetlerle geri dönerken Rumeli Beylerbeyliği görevini de bu dönemde devam ettirmiştir (Fatma Aliye Hanım, 2012, s. 99).

Kara Timurtaş Paşa, Kratova maden bölgesini yağmalayıp Edirne'ye döndükten sonra Sultan Yıldırım Bayezid tarafından Bursa'ya çağırılmıştır. Anadolu'ya 1390 kışında düzenlenen sefere katılan Kara Timurtaş Paşa, Neşri'ye göre Anadolu seferi sonrası padişahın Eflak seferi için Rumeli'ye geçmesi üzerine Sultan Bayezid tarafından Ankara sancağına yollanmıştır. Böylece teşkil edilen Anadolu Beylerbeyliği'nin ilk idarecisi olarak tayin edilmiştir (1393) (Emecen, 2012, s. 185). Sultan Yıldırım Bayezid, Kara Timurtaş Paşa Anadolu topraklarına gelmeden önce Anadolu'da bulunan birçok beylik de Osmanlı topraklarına katılmıştır. Rumeli Beylerbeyliği'nin merkezi Filibe, Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi de Ankara şehirleriydi. Ancak Fatih Sultan Mehmed zamanında Menteşe Beyliği'nin Osmanlı hakimiyetine geçmesi üzerine Anadolu Beylerbeyliği'nin merkezi Kütahya olmuş ve beylerbeyi görevi de İshak Paşa'ya verilmiştir (Varlık, 1991, s. 143). Sultan Yıldırım Bayezid, Anadolu'da sükûnet sağlandıktan ve bu bölgeye güvendiği adamı Kara Timurtaş Paşa'yı bıraktıktan sonra ordusuyla Batı'ya Eflak üzerine sefere çıkmıştır. Bu fırsattan istifade etmek isteyen Karamanoğulları, yine Osmanlı topraklarına saldırmış, Karamanoğlu Alâeddin Ali Bey bu saldırısı neticesinde Kara Timurtaş Paşa'yı esir etmeyi başarmış ve Konya'da bir süre hapsedilmesinin ardından Sultan Yıldırım Bayezid'in Anadolu topraklarına yönelmesi sebebiyle Alâeddin Ali Bey iyi niyet göstergesi olarak hediyelerle Timurtaş Paşa'yı serbest bırakmıştır. Uzunçarşılı, esir edilen kişinin Sarı Timurtaş Paşa olduğunu iddia etse de Emecen, tarihî kaynakların bu kişinin Kara Timurtaş Paşa olduğu üzerinde müttefik bulunduğunu

belirtmektedir (Emecen, 2012, s. 185). Kara Timurtaş Paşa, serbest kalınca hemen sultanın huzuruna gitmiş ve Karamanoğlu'nun sultandan af dilediğini iletmıştır. Ancak Yıldırım Bayezid bu affı kabul etmeyerek sefer düzenlemiştir. Sultanın bu seferine Timurtaş Paşa da iştirak etmiştir. Karamanoğlu Alâeddin Bey ve oğlu Mehmed Bey esir edilerek sultanın huzuruna götürülürlerken Karamanoğlu Alâeddin Bey'in Kara Timurtaş Paşa tarafından katledildiği ifade edilir (Gibbons, 1928, s. 169; Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 203; Hemdemî, 1989, s. 77; Lütfullah, 1995, s. 136). Sultan Yıldırım Bayezid, bu olaya çok kızmış ve kendisinden habersiz böyle bir işe kalkışmasından dolayı Kara Timurtaş Paşa'yı idam ettirmeyi düşünmüş ancak, öfkeyle karar vermeyerek bağışlamıştır. Lakin, bu olaydan dolayı padişahın gözünden düştüğü de bilinmektedir. Ancak Kara Timurtaş Paşa tarafından Karamanoğlu Alâeddin Bey'in katledilmediği de ifade edilmektedir. Diğer taraftan, esir edilen Alâeddin Bey'in kayınbiraderi olan Sultan Bayezid'in huzuruna götürüldüğü ve daha sonra da öldürüldüğü şeklinde bilgi de yer almaktadır (Sümer, 1989, s. 322).

Sultan Yıldırım Bayezid, İstanbul'u dört defa kuşatmışsa da ele geçirmeye muvaffak olamamıştır. Sultan Bayezid'in ilk İstanbul kuşatmasında Kara Timurtaş Paşa'nın gösterdiği başarılar kaynaklarda yer yer zikredilmektedir. Sultan Yıldırım'ın, batı topraklarına yeni akınlar yapacağı sırada Kara Timurtaş Paşa'nın İstanbul'un muhasara edilmesi konusunda Yıldırım Bayezid'e görüşünü belirttiği bilinmektedir. Neşrî, eserinde Kara Timurtaş Paşa'nın İstanbul'un kuşatılması için: "Hey yüce ve kutlu padişahım! Bu İstanbul'un tekfurı çok fitneci bir kâfirdir. Ayrıca bu topraklarımız arasında bu kâfir şehrinin ne işi var? Allah fırsat verip kısmet etti. Alaşehir'i fethettiniz. Bunu da fethetmeniz vacip oldu." ifadelerini kullandığına yer vermiştir (Neşrî, 1949, s. 325). Sultan Yıldırım Bayezid'in 1394 yılındaki ikinci İstanbul muhasarasında da Kara Timurtaş Paşa'nın oğlu Yahşi Bey, boğazın geçit noktalarından bazı yerleri ele geçirmesi için vazifelendirilmiş ve Şile hisarını ele geçirmeyi başarmıştır (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 203; Danişmend, 1971, s. 108). Osmanlı Devleti'nin İstanbul muhasarasında yer yer başarılar elde etmesi sonucunda Bizans ile anlaşma yapılarak muhasaraya son verilmiştir. Daha sonra Timurtaş Paşa tekrar Anadolu'ya dönmüş ve burada Çankırı'yı ele geçirmiş, oradan Malatya, Divriği, Kemah, Darende gibi birçok kaleyi de Osmanlı ülkesi topraklarına katmayı başarmıştır (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 229).

Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da Türk-Siyasi birliğini sağlaması ve Balkanlarda da önemli fetihleri gerçekleştirmesi sebebiyle Batı dünyasında Osmanlılara karşı yeni bir Haçlı birliği kurulması fikri ağır basmaya başladı. Haçlı Seferinin ana sebebi Türklerin Balkanlar'daki ilerleyişini durdurmak, tehlike altındaki Macaristan'a yardımcı olmak ve böylece Batı Avrupa'nın güvenliğini sağlamaktı (Emecen, 2007, s. 89). Bunun üzerine Macarlar ve Venediklilerin ittifak kurması ile Osmanlı'ya karşı yeni bir Haçlı seferi başlamıştır. Yıldırım Bayezid'in 1395 yılındaki üçüncü İstanbul muhasarası sırasında Haçlı kuvvetleri Niğbolu'yu kuşatmıştır. Sultan Bayezid İstanbul muhasarasını kaldırarak Balkanlara hareket etmiştir. 1396 yılında gerçekleştirilen Niğbolu Zaferi'nde Kara Timurtaş Paşa'nın ve ailesinin isimleri de zikredilir. Sultan Bayezid ile Kara Timurtaş Paşa beraber Niğbolu önlerine gelmişler ve Timurtaş Paşa, Anadolu Beylerbeyi sıfatıyla ordunun sol tarafında yer alarak zaferler elde etmiştir. Niğbolu Zaferi'nde ele geçirilen esirlerle ilgili Timurtaş Paşa'nın oğlu Umur Bey'in bir sohbetine yer veren Neşrî, "Bize müte'allik olan kişilerin esirleri iki binden ziyade idi." dediğini

naklede (Neşrî, 1949, s. 32). Buna göre 1396 yılında gerçekleştirilen Niğbolu Zaferi'nde Haçlı ordusunun büyük bir yenilgi aldığı ve düşman ordusundan birçok esir ele geçirildiği anlaşılmaktadır.

Osmanlı kroniklerinde ve çağdaş kaynaklarda Kara Timurtaş Paşa'nın ismine Timur ile yapılan Ankara Savaşı'nda ve akabindeki Fetret Devri'nde rastlanır. Ancak Kara Timurtaş Paşa'nın son dönemleriyle ilgili tarihî kaynaklarda çelişkili ifadeler yer alır. Bu dönemde Doğu coğrafyasında önemli bir güç olan Timur Devleti, Osmanlı sınırlarına kadar genişlemeye başlamıştır. Timur'un Azerbaycan coğrafyasına kadar gelmesiyle yurtlarını terk eden Karakoyunlu Yusuf Bey ile Celâyirli Sultan Ahmed, Yıldırım Bayezid'e sığınmışlardır. (Aka, 2012, s. 174). Timur'un Yıldırım Bayezid'den bu beyleri geri istemesi ve Yıldırım Bayezid'in beyleri vermemesi nedeniyle iki devlet karşı karşıya gelmiştir. Timur'un Osmanlı topraklarına karşı saldırıya geçmesiyle Osmanlı Devleti'nde de savaş hazırlıkları başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde savaş meclisi toplanmış ve orada görüşülen karar doğrultusunda Sultan Bayezid'in, Timur'u Sivas'ın ötesinde karşılama kararı alması sonucu ile neticelenmiştir. Kara Timurtaş Paşa, bu kararın yanlış olduğunu ve sultanın stratejik bir hata yaptığını ifade etmiştir (İnalçık, 2009, s. 81). Aynı zamanda Kara Timurtaş Paşa'nın, Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasında gerçekleşen Ankara Savaşı'nda Sultan Yıldırım Bayezid'in yanında yer alan merkez kuvvetleri içinde bulunduğu ifade edilmektedir (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 262; Cezar, 2010, s. 198). Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasında cereyan eden Ankara Savaşı'nda Osmanlı Devleti mağlup olmuş, ilk ve son defa bir Osmanlı padişahı düşmana esir düşmüştür. Osmanlı'nın bu savaştan mağlup ayrılmasıyla Yıldırım Bayezid ve bazı beyler Timur'a esir düşmüş ve Osmanlılar Yıldırım Bayezid dönemi öncesi sınırlarına çekilmek zorunda kalmıştı.

Bazı tarihçiler Sultan Yıldırım Bayezid'in son dönemlerinde üç tane Timurtaş isimli paşanın bulunduğunu ifade etmiştir. Osmanlı tarihçisi İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlı Tarihi" adlı eserinde Kara Timurtaş Paşa'nın yaşlılığından dolayı 1402 yılındaki Ankara Savaşı'na katılmadığı ve aynı şekilde Karamanoğulları ile yapılan mücadelede olduğu gibi bu seferde de esir edilen kişinin Sarı Timurtaş Paşa olduğu fikrini belirtmiştir (Uzunçarşılı, 2016, s. 330). Ancak diğer kaynaklar, Kara Timurtaş Paşa'nın Ankara Savaşı'nda yer alarak Sultan Yıldırım Bayezid ile Timur Devleti'ne esir düştüğünü ve aynı zamanda da bu savaşta oğlu Yahşi Bey'in şehit olduğunu, diğer oğlu olan Ali Bey'in de esir edildiğini yazmaktadır (Apak, 2002, s. 185). Mehmed Süreyya "Sicill-i Osmanî-5" adlı eserinde Kara Timurtaş Paşa'nın, Osmanlı Devleti ile Timur Devleti arasında cereyan eden savaşta Timur'a esir düştüğü ifade edildiği gibi daha sonra esirlikten kurtularak İsa Çelebi'nin yanında yer aldığını da ifade etmiştir (Süreyya, 1996, s. 1635). Ancak Feridun Emecen, Kara Timurtaş Paşa'nın, sultanın izni olmadan Karamanoğlu Alâeddin Bey'i katletmesinden dolayı sultanın gözünden düştüğü, yaşlılığı nedeniyle de kendisine devlet işlerinde önemli rol verilmediği ve bu yüzden de Ankara Savaşı'ndan sonra idari işlerden çekilen Kara Timurtaş Paşa'nın son yıllarını Bursa'da geçirdiği ifade edilmektedir (Emecen, 2012, s. 186).

Osmanlı Devleti'nde Kara Timurtaş Paşa askerî faaliyetlerinin yanı sıra devlet kademesinde siyasi, idari ve sosyal işlerde de ön plana çıkmış bir devlet adamı olmuştur. Osmanlı'da Kapıkulu süvari ordusunun ihdasındaki ilk fikrin Kara Timurtaş Paşa'dan çıktığı söylenmektedir (Cezar, 2010, s. 119). Kara Timurtaş Paşa aynı zamanda askerî kadroda yeni bir sınıf olan ve Bulgar askerlerinden seçilerek

oluşturulan “Voynuk Teşkilatının” da kurucusudur (Kurt, 1996, s. 33). Sultan I. Murad zamanında Rumeli Beylerbeyi olan Timurtaş Paşa'nın çaba ve gayretiyle “Ebnâ-yı Sipâhiyân Bölüğü” kurularak devşirilen çocukların bazıları padişahın sarayında ve vezirlerin hizmetinde eğitilmişlerdir (Nûri Paşa, 1979, s. 19). Kara Timurtaş Paşa'nın hizmetleriyle kurulan bu sınıf, Osmanlı kroniklerinde “Ebnâ-yı Sipâhiyân” ya da “Kapıkulu Süvarileri” adıyla bahsedilmektedir. Timurtaş Paşa'nın fikriyle kapıkulu askerlerine beyaz börk giydirilmiştir (Kurt, 1996, s. 33). Hıristiyanlardan oluşan Voynuk Teşkilatı, bir nevi askerî seyis teşkilatı anlamına gelmekte ve bunların vazifeleri süvarilerin atına bakmak, ahır işleriyle meşgul olmaktır (Danişmend, 1964, s. 60). Kara Timurtaş Paşa'nın kurduduğu bu teşkilat daha sonra uzun süre Osmanlı Devleti'nde hizmet göstermiştir. Daha sonraki dönemlerde Voynukların görevleri sadece at bakıcılığı olarak kalmamış; seferlere ve akınlara katılmak, uçlarda istihbarat sağlamak, düşmanın durumunu araştırmak ve mızrakları, kalkanları, diğer savaş aletleri ve atlarıyla uçlarda, askerî seferlerde hizmet etmek şeklinde belirtilmektedir (Kayapınar, 2013, s. 126).

Sultan Yıldırım Bayezid'in, Sırp Kralı Vılköglü'nün kız kardeşiyle evlenmesinde Kara Timurtaş Paşa'nın rolü olduğu bilinmektedir. Kara Timurtaş Paşa'nın Sırp vilayetlerinin pek çoğunu ele geçirmesiyle Vılköglü, Osmanlı'ya tabii olmayı kabul ederek kız kardeşini de sultana vermeyi teklif etmiştir. Bu teklif kabul edilince Sırp prenses ile Sultan Yıldırım Bayezid evlenmiştir. Kara Timurtaş Paşa'nın önemli icraatlarının yanı sıra bugünkü Türk bayrağının renk ve şeklini tespit eden kişinin olduğu da ifade edilmiştir (Koyunluoğlu, 1935, s. 196).

Kara Timurtaş Paşa'nın Ali, Oruç, Umur, Yahşi ve Firuz adında oğulları olduğu bilinmektedir. Bu oğullarıyla ilgili Gelibolulu Mustafa Âlî, “Kitâbü't-Târih-i Kühü'l-Ahbâr” adlı eserinde “*Her biri Allah yolunda, Allah'ın rızasını elde etmek için gazalar edip, küffara kılıç çeken yiğitlerdir.*” ifadesine yer vermektedir (Gelibolulu Mustafa Âlî, 1997, s. 121). Kaynaklar daha çok Umur Bey, Oruç Bey ve Ali Bey hakkında bilgiye yer vermiştir. Yahşi Bey ve Firuz Bey hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Yahşi Bey ile ilgili olarak sadece Sultan Bayezid'in 1394 yılındaki İstanbul muhasarası sırasında boğazın geçit noktalarındaki yerleri ele geçirmesi için görevlendirdiği, Ankara Savaşı'na katıldığı ve savaşta Yahşi Bey'in şehit olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kara Timurtaş Paşa, devlet yararına birçok işlerde adından söz ettirerek Osmanlı Devleti'nde nüfuz sahibi olan ailesiyle hizmetler de sadık bir şekilde yer almıştır. Kara Timurtaş Paşa'nın doğumu ile ilgili bir bilgi olmadığı gibi ölümüyle ilgili tek bilgi de 1404 yılında Bursa'da vefat ettiği ve Timurtaş mahallesinde kendi adıyla anılan caminin yanına defnedildiğidir. (Apak, 2002, s. 188).

B. KARA TİMURTAŞ PAŞA OĞLU UMUR BEY VE FAALİYETLERİ

Kara Timurtaş Paşa'nın oğulları olan Umur, Oruç ve Ali beyler, II. Murad dönemi Osmanlı idaresinde sultanın vezirleri arasına katıldılar. Kara Timurtaş Paşa'nın doğumu ve Osmanlı'da görev almadan önceki hayatıyla ilgili bilgi olmadığı gibi oğullarının da doğumu ve görevlere tayin edilmeden önceki hayatlarıyla ilgili bilgi bulunmamaktadır. Timurtaş Paşa oğlu Umur Bey, ailesinin namına yarışır bir şekilde Osmanlı Devleti'ne sadık kalarak hareket etmiştir.

Âşıkpaşazâde, Niğbolu Savaşı ile ilgili verdiği bilgide Kara Timurtaş oğlu Umur Bey'in Haçlılardan sadece bizim birliğimize düşen esir sayısının iki binden fazla olduğunu belirten kişi

olduğunu dile getirmiştir (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 218; Âşıkpaşazâde, 2003, s. 107). Kara Timurtaş Paşa'nın oğlu Umur Bey ile ilgili ilk hadise bu olayla ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde "Fetret Devri" diye tabir edilen dönemde Mehmed Çelebi ile Musa Çelebi arasında taht kavgası yaşanmıştır. Bu gerçekleşen taht mücadelesinde Musa Çelebi'nin son anına kadar Timurtaş oğlu Umur Bey ve Mihaloğlu Mehmed Bey yanında yer almıştır (Solâkzâde, 1989, s. 166). Bu taht mücadelesi Çelebi Mehmed'in galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Mehmed Çelebi bu taht mücadelesinden galip geldikten sonra son ana kadar sadakatle beyini savunan Timurtaş oğlu Umur Bey'i kendi safına çekmiştir. Timurtaş oğlu Umur Bey böylelikle Mehmed Çelebi'nin ümerası içinde önemli vazifeler edinme fırsatını elde etmiştir. Umur Bey'in en mühim görevlerinden birisi Fetret Devri'ni fırsat bilen Bizans'ın İstanbul'un çevresinden aldığı toprakları geri alma görevidir. Hereke, Gebze, Darıca, Kartal ve Pendik taraflarının tekrar geri alınması için Timurtaş oğlu Umur Bey'e vazife verilmiş ve buraları geri almaya muvaffak olarak bu bölgelerin imar işleri için Umur Bey görevlendirilmiştir⁰. (Danişmend, 1971, s. 179).

Sultan Mehmed Çelebi'nin Düzmece Mustafa isyanının gerçekleştiği dönemde vefat etmesi üzerine oğlu II. Murad devletin başına geçmiştir. Sultan II. Murad'ın tahta geçtiği bu dönemde karşılaştığı Düzmece Mustafa isyanı saltanatının ilk yıllarına geldiği için sultanı sıkıntılı duruma düşürmüştür. Sultan II. Murad, devletin düştüğü bu zorlu durum üzerine ümerasını huzuruna davet etmiş ve burada Timurtaş Paşa'nın oğulları olan Umur, Oruç ve Ali Bey'e vezirlik rütbesi vererek vezir sayısını beşe çıkarmıştır (Neşrî, 1949, s. 559; Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 128). Timurtaş oğlu Umur Bey, Düzmece Mustafa isyanında Sultan II. Murad'ın emriyle 2.000 sipahi ile Düzmece Mustafa'nın askerlerini pusuya düşürüp esir ederek Düzmece Mustafa'ya büyük darbe vurmuştur. Bunun sonucunda Düzmece Mustafa ordusundan esir edilen Azablar'ın esir değişimine tâbi tutulmaları olayının Yeniçeriler ile Azepler arasındaki düşmanlığın miladı olduğu bilinmektedir (Turgut, 2019, s. 90). Timurtaş oğlu Umur Bey aynı zamanda Düzmece Mustafa'nın yanında yer alan ve onu destekleyen Aydınoğlu Cüneyd Bey'e gönderdiği bir mektupta şunları yazmıştır:

"Bir nesebi bilinmeyen şahsa baş eğip, vezâret pâyesini ihtiyâr eylemek senin gibi eski bir hânedân sâhibine lâıyk düşer mi? Bütün âlemde o meçhul şahsın dâvâsının yalan olduğunu bilmeyen kalmamıştır. Bundan sonra, onu kimse pâdişâhlığa kabul eylemez. Bundan böyle onun metbu'ları, istediği yola gitmezler. Bu vech üzere, ittifak etmişlerdir. Bir gece, savaş isteyen askeriyle yüce pâdişâh gece baskını yolu ile, o tarafa doğru yola çıkacaktır. Savaş meydânında kendinin yakınları meçhûl ve fuzuli ahzedeler. Cihân sultanının dergâhına armağanlar ileteler. Bu takdirce, onun vezirliği mesnedinde bulunmak hâli nice olacağını belli değildir. Bunun doğru tedbiri budur ki, "Tedâvi hastalık başlamadan önce yapılmalıdır" kavlince kararlaştırılan geceden evvel, bu tarafa özür-nâme gönderip, günahlarına istigfâr edesin. Ve bir gece hemen kimse âgâh olmadan vilâyetine doğru çekilip gidesin". (Hemdemî, 1989, s. 197).

Mektupta da yazdığı üzere Timurtaş oğlu Umur Bey, Aydınoğlu Cüneyd Bey'e taraf değiştirmesini telkin etmiştir. Aydınoğlu Cüneyd Bey bu ikazı dikkate almış ve aynı zamanda kendisine Hacı İvaz Paşa'nın da bir mektup yazması üzerine bulunduğu yeri terk etmiştir.

Sultan II. Murad, Düzmece Mustafa ile giriştiği saltanat mücadelesinde muvaffak olarak çıkınca "Düşmanlarımı kahrettim. Vezirlerim beş oldu. Bunların da bazılarını göndereyim." diyerek Kara

Timurtaş oğlu Umur Bey'i vezirlikten azlederek Germiyanoğlu'na elçiliğe göndermiştir (Neşrî, 1949, s. 575; Âşıkpaşazâde, 2003, s. 103). Aynı zamanda Timurtaş oğlu Umur Bey'in, siyasî rakipleri Çandarlı İbrahim ve Hacı İvaz Paşalar vezirlik görevinden uzaklaştırılarak Germiyanoğulları elçiliğine gönderilmesinde önemli rol oynamışlardır. (Apak, 2002, s. 193). Daha sonra Osmanlı Devleti'nin doğu topraklarında çıkan sorun nedeniyle Sultan II. Murad, Timurtaş oğlu Umur Bey'i Anadolu Beylerbeyliğine atamıştır. Azerbaycan hâkimi olan İskender Mirzâ, Timur oğlu Şahrûh ile gerçekleştirdiği savaşta hezimete uğraması nedeniyle Osmanlı topraklarına sığınmıştır. Ancak Osmanlı sınırları içerisinde askerlerinin başıboş hareketlerinden dolayı Sultan II. Murad, Anadolu Beylerbeyi olan Umur Bey'i serdarlığa tayin edip Tokat yöresine sevk ederek huzursuzluk çıkarıcıların cezalandırılmasını istemesi üzerine İskender Mirza Osmanlı topraklarını terk etmiştir. (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 179).

Kara Timurtaş Paşa gibi Osmanlı Devleti'nde önemli işler yapan Timurtaş oğlu Umur Bey 1461'de vefat etmiştir. Umur Bey, babası Kara Timurtaş Paşa'dan sonra ailenin reisliğine geçmiş ve hem alim hem asker vazifesinde yer alarak diğer kardeşlerinden daha üst konumda olmuştur (Apak, 2002, s. 190). Timurtaş oğlu Umur Bey Kayseri'nin Develi ilçesinde, Bursa ve Biga'da birer cami, Afyon'da günümüzde bulunmayan bir cami, Bergama'da bir medrese ve Edirne'de bir mescit yaptırarak arkasında birçok hayrat bırakmıştır (Turgut, 2019, s. 90).

C. KARA TİMURTAŞ OĞLU ORUÇ BEY VE FAALİYETLERİ

Kara Timurtaş Paşa'nın oğullarından olan Oruç Bey'in ne zaman ve nerede doğduğu ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Fetret devrinde Osmanlı'da yaşanan taht karışıklığı sırasında Emir Süleyman'ın yanında yer aldığı bilinmektedir. Emir Süleyman'ın Musa Çelebi ile giriştiği taht mücadelesinde son ana kadar yanında yer alan beylerin başında Timurtaş oğlu Oruç Bey bulunmaktadır (Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 51). Fetret devrindeki karışıklığın son bulmasıyla Timurtaş oğlu Oruç Bey, Mehmed Çelebi'nin yanında yer almıştır.

Daha önce de zikredildiği gibi Düzmece Mustafa isyanı sırasında II. Murad tahta geçmiş ve aldığı tedbirler doğrultusunda vezir sayısını artırmıştır. Sultan Murad, Timurtaş Paşa'nın oğulları olan Umur, Oruç ve Ali Bey'e vezirlik rütbesi vererek vezir sayısını beşe çıkarmıştır (Neşrî, 1949, s. 559; Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 128). Düzmece Mustafa isyanını bastırmak için bu dönemde Çandarlı İbrahim Paşa ve Hacı İvaz Paşa gibi beyler vezîr-i âzam olan Bayezid Paşa'nın üstünlüğünden kurtulmak için Düzmece Mustafa isyanında Bayezid Paşa'yı ordunun komutanlığına getirilmesini ve Düzmece Mustafa'nın üzerine gönderilmesini istemişlerdir. Bu durum karşısında vezirliğe yeni tayin edilen Timurtaş oğulları Umur, Oruç ve Ali Paşalar bu fikre muhalefet etmişlerdir (Apak, 2002, s. 192). Muhalefet etmelerindeki sebebin Bayezid Paşa'nın babasının Yahşi Bey olduğu yönündeki rivayetlerin bulunması olarak düşünülmektedir (J. Kastritsis, 2015, s. 73). Aralarındaki muhtemel akrabalık bağından dolayı Bayezid Paşa'nın gönderilmesine muhalefet ettikleri akla gelmektedir. Ancak Timurtaş oğullarının fikrini dikkate almayan Sultan II. Murad, Bayezid Paşa'yı Düzmece Mustafa'nın üzerine göndermiştir. Bu karar Bayezid Paşa'nın canından olmasına sebep olmuştur. Hammer, *Osmanlı Devleti Tarihi* adlı eserinde Timurtaş Paşa'nın oğullarının Düzmece Mustafa'nın yanında yer aldığını belirtmiştir

(Hammer, 1983, s. 425). Ancak Türk kaynakları Timurtaş Paşa'nın oğullarının II. Murad'ın safında yer aldığı fikrinde sabittir (Neşri, 1949, s. 559; Hoca Sadeddin Efendi, 1979, s. 128).

Sultan II. Murad, Düzmece Mustafa isyanının başarıyla bastırılmasından sonra beş vezirini yanına toplayıp Timurtaş oğullarına başka görevler ihdas ederek vezir sayısını ikiye düşürmüştür. Sultan II. Murad, vezirlik makamında Çandarlı İbrahim Paşa ve Hacı İvaz Paşa'yı bırakmıştır. Timurtaş oğlu Oruç Bey'e Anadolu Beylerbeylik görevini vermiştir. (Neşri, 1949, s. 575; Hemdemî, 1989, s. 204). Aydınöğlü Cüneyd Bey'in Fetret devrinde Osmanlı topraklarına saldırması ve Düzmece Mustafa isyanında da Osmanlı'ya karşı hareket etmesinden dolayı Sultan II. Murad, devleti düzene koyduktan sonra onu cezalandırmak istemiştir. Sultan II. Murad, 1428'de devlete karşı haddini aşan Aydınöğlü Cüneyd Bey'i ve İzmir'i ele geçirmesi için Timurtaş oğlu Oruç Bey'i vazifelendirmiştir. Oruç Bey, askerleriyle İzmir'i alıp tımar yoluyla askerlerine paylaştırdıktan sonra sultanın huzuruna dönmüştür. Bu sefer neticesinde Aydınöğlü Cüneyd Bey, İpsili kalesine kaçmış ve oraya sığınmıştır. Bu sefer dönüşü sultanın huzuruna varduktan kısa süre sonra vefat eden Timurtaş oğlu Oruç Bey'in yerine Anadolu Beylerbeyliğine Hamza Bey atanmıştır (Apak, 2002, s. 190). Osmanlı'nın asıl kuvvetlerinin geri dönmesini fırsat bilen Aydınöğlü Cüneyd Bey, tekrar Osmanlı topraklarına saldırmıştır. Ancak Anadolu Beylerbeyi Hamza Bey, Oruç Bey'in aldığı yerleri tekrar alıp Aydınöğlü Cüneyd Bey sorununu ortadan kaldırmıştır.

Timurtaş oğlu Oruç Bey'in Mehmed Bey, Mahmud Bey, Mustafa Bey ve Ali Bey adında dört oğlu ile Sitti Nefise Hatun adında bir kızı bulunmaktadır. Fatih döneminin önemli devlet adamı olan Zağanos Paşa ile Sitti Nefise Hatun'un evlilikleri neticesinde bu evliliklerinden Mustafa, Ali ve Mehmed adlarında oğulları olduğu bilinmektedir (Turgut, 2019, s. 104). Timurtaş oğlu Oruç Bey'in yemeyi, içmeyi, sohbetle meşgul olmayı seven birisi olduğu fakat düşman üzerine sefer etmeyi, savaşta pek fazla zahmet çekmeyi sevmeyen bir kişiliği olduğu belirtilmektedir (Neşri, 1949, s. 585; Turgut, 2019, s. 94).

Oruç Bey'in hayır eseri olarak Bursa, Geyve ve Kütahya'da vakıfları, Balıkesir'de medresesi ve hamamı, Hacı Köy'de çiftliği, Balıkesir Kayabey Mahallesi'nde mescidi ve Kepsut nahiyesinde camii yaptırdığı kayıtlıdır. Ayrıca günümüze ulaşmayan eserleri arasında Dimetoka'da bir medrese, Bursa Hisar'da kendi adına hamam ve bir mescit yaptırdığı bilinmektedir. (Apak, 2002, s. 190).

D. KARA TİMURTAŞ OĞLU ALİ BEY VE FAALİYETLERİ

Timurtaş oğlu Ali Bey hakkında elimizdeki bilgiler ışığında bulunan malumatlar diğer kardeşlerine göre daha azdır. Osmanlı tarihi kaynaklarında Timurtaş oğlu Ali Bey adının ilk olarak Ankara Savaşı'nda geçtiği tespit edilmiştir (Apak, 2002, s. 185). Timurtaş oğullarının bu savaşa katıldığı pek çok kaynakta yer alır. Ankara Savaşı'nda Timurtaş oğullarından Yahşi Bey'in şehit olduğu ve bu savaşta Timurtaş oğlu Ali Bey'in de esir alındığı bilgisi yer almaktadır (Mehmed Süreyya, 1996, s. 1635). Ankara Savaşı'nda Timur tarafından esir alınan Ali Bey'in Fetret Devri'nden sonra Mehmed Çelebi'nin yanında önemli görevlerde bulunduğu bilinmektedir.

Sultan Mehmed Çelebi'nin tahtta bulunduğu ilk yıllarında Rumeli topraklarında Şeyh Bedreddin isyanı vuku bulmuştur. Şeyh Bedreddin'in en sadık müridleri arasında yer alan Börklüce Mustafa, şeyhinin emriyle Anadolu'da İzmir yakınlarındaki Karaburun'a yerleşerek yanına adam toplamıştır. Böylelikle hem Rumeli'de hem de Anadolu'da Osmanlı'ya karşı isyan edilerek Osmanlı Devleti'ne zarar

vermesi amaçlanmıştır. Börklüce Mustafa da Anadolu'da kısa bir süre içinde etrafına topladığı adamlarla Osmanlı Devleti'ne karşı isyan başlatmıştır. Sultan Mehmed Çelebi bu hadise neticesinde Timurtaş oğlu Ali Bey'i Börklüce Mustafa isyanını bastırması için görevlendirdiyse de Timurtaş oğlu Ali Bey bozguna uğrayarak güçlkle Manisa'ya kaçabilmiştir (Cezar, 2010, s. 256). Bir başka kaynakta da Çelebi Mehmed'in ordusunun Karaburun'a gelerek Börklüce Mustafa'yı yakalayıp öldürülmesini sağladığı ve ardından da Torlak Kemal ile Şeyh Bedreddin'in yakalanarak öldürüldüğü bilgisi yer almaktadır (Neşrî, 1957, ss. 543-547). Neticesinde isyan Osmanlı ordusunun bastırmasıyla sonuçlanmıştır.

Mehmed Çelebi'nin vefat etmesi neticesinde devletin başına II. Murad'ın geçmesiyle ortaya çıkan olaylar da Timurtaş oğlu Ali Bey'in ismi de zikredilmiştir. Sultan II. Murad devletin başına geçtiğinde Düzmece Mustafa isyanının vuku bulmasından dolayı vezirlerin sayısı artırılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi Sultan II. Murad, devlet otoritesini tekrar sağladıktan sonra vezir sayısını düşürmüştür. Timurtaş oğullarından Ali Bey yeni bir göreve tayin edilmiş ve Saruhan sancağına atanmıştır (Neşrî, 1949, s. 575; Hemdemî, 1989, s. 204; Apak, 2002, s. 189). Timurtaş oğlu Ali Bey, Saruhan Sancakbeyliğinin merkezi olan Manisa'da dört-beş sene sancakbeyliği görevini icra etmiştir. Sultan II. Murad döneminde Haçlı ordusu, Semendire ile Belgrad civarlarından Tuna'yı geçerek Sırbistan arazisinde ilerlemeye başlamış ve Osmanlı kuvvetleri ile Haçlı kuvvetleri arasında ilk mücadele Niş civarındaki Morava sahilinde gerçekleşmiştir. Bu mücadelede Osmanlı cephesinde Rumeli Beylerbeyi Kasım Paşa, Vezîr-i âzam Çandarlı Halil Paşa'nın kardeşi Damat Mahmud Çelebi ve Timurtaş Paşa'nın oğlu Ali Bey gibi önemli şahsiyetler bulunmuştur (Danişmend, 1971, s. 209). Ancak yapılan bu ilk mücadelede Osmanlı kuvvetleri mağlup edilmiştir.

Timurtaş oğlu Ali Bey, 1428 yılında Saruhan Sancakbeyliği görevinden ayrılmış ve bu görevinden ayrıldıktan sonra Manisa'da kendi adına cami inşa ettirmiştir (Turgut, 2019, s. 86). Timurtaş oğlu Ali Bey kısa süre sonra da vefat ederek babasının yanına defnedilmiştir. Bursa'da Timurtaş Camii'ni onun yaptırdığı iddia edilmiş ve aynı zamanda Manisa'da bazı vakıflar da kurmuştur. Ancak Timurtaş Camii'ni asıl bina ettirenin babası Kara Timurtaş Paşa olduğu da ifade edilmektedir (Apak, 2002, s. 190). Kara Timurtaş oğlu Ali Bey'in Timurtaş Mahallesinde kendi adıyla anılan ve babasının kabrinin yanında bulunan medreseyi yaptırdığı bilinmektedir. (Apak, 2002, s. 190).

Sonuç

Osmanlı Devleti, Orta Asya'dan gelen Türklerin kurduğu en son devlettir. Türk devletleri içinde uzun süre ayakta kalan fetihleriyle Anadolu içlerine yayılan ve dünya tarihinde de önemli bir konumda bulunan bir devlettir. Türk tarihi açısından çok büyük öneme sahip olan bu devlette Kara Timurtaş ve ailesi çok önemli makamlarda görevlerini icra etmişlerdir. Kara Timurtaş ve ailesi Osmanlı Devleti'nin ilk padişahı olan Osman Bey zamanına kadar dayanmaktadır. Aykut Alp'in oğlu olan Kara Ali Bey'in de Kara Timurtaş Paşa'nın babası olduğu bilinmektedir. Kara Ali Bey'in bilinen en önemli mücadelesi Ulubat Gölü üzerindeki Alyos adasının fethinde önemli rol oynaması olarak bilinmektedir. Bu bilgiler ışığında şeceresi ortaya çıkan Kara Timurtaş Paşa'nın ailesi Osmanlı'nın kuruluş döneminden Fatih Sultan Mehmed dönemine kadar devlet içerisinde önemli makamlara erişmişlerdir.

Kara Timurtaş Paşa da bizzat I. Murad ve I. Bayezid dönemlerinde beylerbeylik ve vezirlik gibi önemli makamlara getirilmiş ve devletin topraklarının genişlemesinde ilk olarak askeri başarılarından söz ettirmiştir. Kara Timurtaş Paşa, Osmanlı Devleti'nde Rumeli Beylerbeyi olan Lala Şahin Paşa'nın yanında mücadelelere başlayarak sivrilmiş ve Lala Şahin Paşa'nın vefatı üzerine Rumeli Beylerbeyliği makamına getirilmiştir. Timurtaş Paşa, Rumeli Beylerbeyliği görevindeyken önemli askerî zaferlerin hemen hepsinde yer almıştır. Aynı zamanda Kara Timurtaş Paşa'nın yaşadığı dönemlerde Osmanlı tarihi kaynaklarında Sarı, Beyaz ve Kara Timurtaş Paşa diye ifade edilen üç farklı kişi bulunmaktadır. Kara Timurtaş Paşa döneminin bazı bilgileri tarihçiler tarafından karıştırılmıştır. Bundan dolayı bu dönemde yaşayan Timurtaş Paşaların faaliyetleri kronoloji gözetilerek dikkatli bir şekilde araştırılması gerekmektedir. Kaynaklarda Kara Timurtaş Paşa'ya, Osmanlı Devleti'nin Karamanoğullarıyla mücadelesinde önemli yararlılık sergilemesinden dolayı beylerbeyilik makamının yanında vezirlik rütbesinin de verildiği ve Osmanlı Devleti'nde büyük itibar sahibi olduğu ifade edilmektedir. Çünkü Osmanlı kuruluş döneminde aynı anda hem vezirlik hem de beylerbeyilik makamını kullanan ilk devlet adamı Kara Timurtaş Paşa olmuştur.

Kara Timurtaş Paşa'nın sahip olduğu itibarı sayesinde oğulları da Osmanlı Devleti'nde vezirlik gibi önemli görevlere getirilmiştir. Ancak II. Murad döneminde vezirliğe kadar yükselen oğulları babası Kara Timurtaş Paşa kadar başarılı bir devlet adamı olamamışlardır. Hiç şüphesiz ki bunun sebebi II. Murad döneminde vezirler arasındaki rekabet olmuştur. Kara Timurtaş oğullarının siyasî rakiplerinin Çandarlı İbrahim ve Hacı İvaz Paşa gibi padişah üzerinde etkili şahıslar olması sebebiyle vezirlik görevlerinden uzaklaştırılarak Kara Timurtaş oğlu Umur Bey Germiyanogulları elçiliğine, Timurtaş oğlu Oruç Bey Anadolu Beylerbeyliğine ve Timurtaş oğlu Ali Bey ise de Saruhan Sancakbeyliği görevine tayin edilmiştir.

Etik Kurul İzni

Bu makale, etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Aka, İ. (2012). Timur. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41, 173-177. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Âlî, G. M. (1997). *Kitâbü't-târih-i künhü'l-ahbâr 1*. Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Aliye Hanım, F. (2012). *Tarih-i Osmaninin bir devre-i mühimmesi Kosova zaferi Ankara hezimetini* (Haz. Cevdet Kırpık). Kesit Yayınları.
- Apak, A. (2002). Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde Bursalı bir vezir ailesi: Kara Timurtaşoğulları. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 181-196.
- Âşikpaşazâde (2003). *Osmanoğulları'nın tarihi*. İstanbul Kitaplığı.
- Cezar, M. (2010). *Mufassal Osmanlı tarihi resimli-haritalı*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Danışman, Z. (1964). *Osmanlı imparatorluğu tarihi 3*. Yeni Matbaa.
- Danışmend, İ. H. (1971). *Osmanlı devlet erkânı*. Türkiye Yayınevi.
- Efendi, H. S. (1979). *Tacü't-tevarih I-II*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Emecen, F. (2007). Niğbolu savaşı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33, 89-92. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Emecen, F. (2012). Timurtaş Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 41, 185-186. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Gibbons, H. A. (1928). *Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu*. Devlet Matbaası.
- İnalçık, H. (2003). Mehmed II. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 28, 395-407. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- İnalçık, H. (2009). *Devlet-i aliyeye Osmanlı imparatorluğu üzerine araştırmalar I*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Hammer-Purgstall, J. V. (1983). *Osmanlı devleti tarihi I-II*. Üçdal Neşriyat.
- Hemdemî, S. M. (1989). *Solakzâde tarihi* (Haz. Vahid Çabuk). Kültür Bakanlığı Yayınları.
- J. Kastritsis, D. (2015). Bayezid Paşa. İçinde Fleet, K., Krämer, G., Matringe, D., Nawas, J., & Rowson, E. K. (Eds.). *Encyclopaedia of Islam: Three*, (s. 73). Brill.
- Kayapınar, A. (2013). Voynuk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 43, 126-127. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Kemalpaşazâde (2000). *Tevârih-i âl-i Osman (IV. Defter)*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Koyunluoğlu, A. M. (1935). *İznik ve Bursa tarihi*. Vilâyet Matbaası.
- Kurt, H. (1996). *Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda hizmeti geçen komutan ve ilim adamları (1280-1380)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lamartine, A. D. (2008). *Osmanlı tarihi*. Kapı Yayınları.
- Lütfullah, M. A. (1995). *Câmi'u'd-düvel Osmanlı tarihi 1299-1481* (Çev. Ahmed Ağırakça). İnsan Yayınları.
- Neşrî, M. (1949). *Kitâb-ı cihan-nümâ*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Neşrî, M. (1957). *Kitâb-ı cihan-nümâ* (Haz. F. Reşit Unat & M. Altay Köymen). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Nûri Paşa (1979). Mustafa. İçinde Çağatay N. (Ed.). *Netâyic'ül-vukuât kurumları ve örgütleriyle Osmanlı tarihi*. TTK Yayınları.
- Sümer, F. (1989). Alâeddin Bey. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2, 321-323. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Süreyya, M. (1996). *Sicill-i Osmanî C.1-6* (Çev. Seyit Ali Kahraman). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Turgut, V. (2019). Vakıf belgelerine göre Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemi aileleri II: Âl-i Timurtaş Paşa. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 53(53), 51-120.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2016). *Osmanlı Tarihi I*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Varlık, M. Ç. (1991). Anadolu Eyaleti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 3, 143-144. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.

